

Maria Bokszczanin

Pamięci Antoniny Jelicz (1923-2004)

Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza 39, 173-177

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Maria Bokszczanin

PAMIĘCI ANTONINY JELICZ
(1923–2004)

Antonina Jelicz urodziła się dnia 29 stycznia 1923 roku w Łowiczu, w rodzinie inteligenckiej jako córka Mieczysława i Antoniny z Fickich. Wykształcenie średnie zdobyła w Gimnazjum im. Marii Konopnickiej w Warszawie. W latach 1945–1950 studiowała polonistykę na Uniwersytecie Łódzkim i przez rok (1949–1950) była asystentką na tymże Uniwersytecie. W roku 1951 powróciła do Warszawy i rozpoczęła pracę w Instytucie Wydawniczym „Nasza Księgarnia” jako redaktor „Biblioteki Klasyków”, a następnie w Państwowym Instytucie Wydawniczym jako sekretarz Redakcji *Dzieł wszystkich* Andrzeja Frycza Modrzewskiego, do czego upoważniła ją dobra znajomość łaciny. W PIW-ie pracowała od 1 października 1951 do 31 grudnia 1983, gdy przeszła na emeryturę, nie zrywając kontaktu z macierzystą instytucją i z pracą redakcyjną. W roku 1952 objęła kierownictwo Redakcji Staropolskiej, powołanej do wydawania podstawowych dzieł literatury polskiej od Średniowiecza do Baroku.

W ramach prac tej Redakcji ukazała się od roku 1952 niewiarygodna wprost liczba aż dwunastu wydań *Dzieł polskich* Jana Kochanowskiego w opracowaniu

Juliana Krzyżanowskiego, ukazały się dzieła Mikołaja Sępa Szarzyńskiego, Piotra Kochanowskiego, Łukasza Górnickiego, Jana Andrzeja Morsztyna w znakomitych opracowaniach edytorskich najlepszych znawców przedmiotu, przeważnie w prestiżowej, pięknej serii Biblioteki Poezji i Prozy. Wielką zasługą kierowanej przez Ninę Redakcji było wydanie dwu serii antologii poezji Renesansu i Baroku – jednej w Bibliotece Poezji i Prozy (*Poeci Renesansu* Jadwigi Sokołowskiej, *Poeci polskiego Baroku* J. Sokołowskiej i Kazimierzy Żukowskiej), a drugiej w dużym ozdobnym formacie, gdzie ukazały się antologie poezji obu tych epok w opracowaniu J. Sokołowskiej („*Patrząc na rozmaite świata tego sprawy*”. *Antologia polskiej poezji renesansowej* oraz „*I w odmianach czasu smak jest*”. *Antologia polskiej poezji epoki Baroku*). Należy tu również antologia K. Żukowskiej *Poeci polscy od Średniowiecza do Baroku*. Powstały też antologie czy ściślej mówiąc chrestomatie tekstów prozaicznych: *Proza polska wczesnego Renesansu* J. Krzyżanowskiego i *Trzej kronikarze* Pawła Jasienicy. Wszystkie te pozycje Nina Jelicz czytała w maszynopisie i korekcie i swym krytycznym, kompetentnym sądem wywierała wpływ na ich kształt. Zredagowała *Pamiętniki o dziejach w Polsce* Albrechta Stanisława Radziwiłła, przełożone z łaciny przez Adama Przybosia i Romana Żelewskiego, które wyszły w 1980 roku jako ważna i trudna pod względem edytorskim pozycja.

Nina Jelicz jest również autorką opracowania kilku ważnych książek: *Antologii poezji polsko-łacińskiej 1470–1543*, *Poezji* Andrzeja Krzyckiego w przekładzie Edwina Jędrkiewicza oraz *Wyboru kronik średniowiecznych*, zatytułowanego „By czas nie zaćmił i niepamięć” a także *Antologii literatury polskiego Średniowiecza*, zatytułowanej „Toć jest dziwne a nowe”. Te dwie ostatnie pozycje to podstawowe monumentalne wydawnictwa, udostępniające najważniejsze zabytki polskiej literatury średniowiecznej. *Wybór kronik średniowiecznych* obejmuje dzieła Galla Anonima, Mistrza Wincentego, zwanego Kadłubkiem, Janka z Czarnkowa i Jana Długosza, Kroniki Wielkopolską, Oliwską i Krakowską oraz *Historię o królu Władysławie* Filipa Kallimacha. *Antologia literatury polskiego Średniowiecza* przynosi w wyborze *Kazania Świętokrzyskie* i *Gnieźnieńskie*, teksty *Psalterza Floriańskiego* i *Puławskiego*, fragment *Biblii Królowej Zofii*, *Bogurodzicę*, pieśni roku kościelnego, a więc kolędy, pieśni pasyjne i wielkanocne, pieśni maryjne, *Rozmowę Mistrza Polikarpa ze Śmiercią* i *Skargę umierającego*, *Żywoty świętych* – Wojciecha, Stanisława, Jacka, Jadwigi Śląskiej i Kingi, legendy, m.in. *Legendę o świętym Aleksym*, pieśni historyczne, a wśród nich o bitwie pod Płowcami, pod Grunwaldem i pod Warną, utwory dramatyczne, jak *Procesja na Niedzielę Palmową* i *Lament Świętokrzyski*, wiersze kalendarzowe, teksty szkolne, wreszcie erotyki i listy miłosne. Antologia zawiera nie tylko polskie zabytki literatury. Jak pisze Nina Jelicz w znakomitym wstępie: „Czytelnik znajdzie tu również tłuma-

czenia utworów łacińskich tej epoki, powstałych w Polsce lub ściśle związanych z realiami polskimi. Chodziło bowiem o pokazanie tego wszystkiego, co daje świadectwo mentalności człowieka średniowiecznego, rodzi się z jego zainteresowań, potrzeb i co potrzeby te realizuje. A jest rzeczą zupełnie oczywistą, że świadectwa takie w języku łacińskim są bez porównania obfitsze, niosące więcej materiału o ludziach i wydarzeniach tej epoki niż polskie” (s. 6, *Wybór kronik średniowiecznych i Antologia literatury polskiego Średniowiecza*) tworzą szeroką panoramę literatury polskiej epoki Średniowiecza i wraz z *Antologią poezji polsko-łacińskiej 1470–1543* ukazują najwcześniejszą twórczość polską aż po okres pełni Renesansu. Nina Jelicz prezentuje się w tych pracach jako znakomity edytor tekstów bardzo trudnych, wymagających wielkiej wiedzy o epoce, jako znawca Średniowiecza w jego europejskiej perspektywie i jako autorka świetnie napisanych wstępów i precyzyjnego komentarza.

Nina przygotowała również tom literatury polskiego Średniowiecza dla Serii „Polnische Bibliothek” („Biblioteka Polska”), wydawanej przez Karola Dedeciusa w Deutsches Polen-Institut, Darmstadt. W tomie tym zamieściła najważniejsze dzieła od *Kronik Galla-Anonima*, Wincentego Kadłubka i Jana Długosza, poprzez *Kazania Świętokrzyskie i Gnieźnieńskie*, *Żywoty świętych*, lirykę religijną i moralitety aż po wiersze szkolne, żakowskie, miłosne i satyryczne. Antologię poprzedziła cennym wstępem, informującym czytelnika zagranicznego o dokonaniach literatury polskiej w najwcześniejszym jej okresie i zaopatrzyła w aparat naukowy, wprowadzający w historię Polski i jej zabytki literackie i językowe. Tom zatytułowany *Polnisches Mittelalter. Ein litterarisches Lesebuch* von Antonina Jelicz zajmuje w serii „Polnische Bibliothek” istotne, ważne miejsce. Teksty przełożone starannie, wręcz artystycznie, z polskiego i łaciny na język niemiecki znakomicie prezentują niemieckiemu czytelnikowi najwcześniejszy okres literatury polskiej. Nina Jelicz jest również autorką książki *Konrad Celtis na tle wczesnego Renesansu* wydanej w Bibliotece „Meandra”.

Dorobek Redakcji Staropolskiej i jej kontynuacji w okresie późniejszym ma wartość nieprzemijającą ze względu na dobór najważniejszych tekstów literatury wieków XV – XVII i ze względu na wysoki poziom naukowy opracowania edytorskiego.

W latach sześćdziesiątych Redakcja Staropolska przekształciła się w Redakcję Historii Kultury. Zakres wydawanych książek poszerzył się niepomiernie ze względu na chronologię sięgającą głębokiej starożytności i ze względu na obszar terytorialny, gdyż tematyka objęła inne kręgi kulturowe, odległe od spraw polskich i europejskich i od samej tylko literatury. W doskonałym porozumieniu z Redakcją Naczelną PIW-u, Nina Jelicz zrealizowała w Redakcji Historii Kultury cztery serie wydawnicze. Pierwsza z nich to seria „Życia Codziennego” tłumaczo-

na z francuskiej serii „La Vie Quotidienne”, wydawanej przez paryską Librairie Hachette, która to firma zgodziła się na honoraria w złotówkach, co było rzeczą podstawową w czasach, gdy dewizy były niedostępne. Nina Jelicz serią tą szczególnie się zainteresowała i doprowadziła do przekładu i wydania kilkunastu jej tomów od starożytnej Babilonii po nowożytną Europę. Serię tę wzbogaciła o własną, przez siebie napisaną książkę *Życie codzienne w średniowiecznym Krakowie*, która ukazała się w roku Millennium Chrztu Polski 1966. Drugą polską pozycją tej serii było *Życie codzienne magnaterii polskiej XVII wieku*, napisane przez Władysława Czaplińskiego i Józefa Długosza i wydane w dziesięć lat później. – Seria druga, rozpoczęta w roku 1974 otrzymała od swej pierwszej pozycji, od słynnej książki C.W. Cerama *Bogowie, groby, uczeni. Powieść o archeologii* nazwę „Serii Ceramowskiej”. Część tej ogólno-PIWowskiej serii ukazała się w Redakcji Historii Kultury, m.in. *Złota gałąź* J.G. Frazera i *Cywilizacja Odrodzenia* Jeana Delumeau. I tu – dzięki staraniom Niny – nie zabrakło książki polskiej, napisanej przez Benedykta Zientarę *Świt narodów europejskich*. Do serii tej zbliżony jest tom Pawła Jasienicy *Słowiański rodowód*. Autora tego Nina wysoko ceniła, jak również Hannę Malewską, która jeszcze w Redakcji Staropolskiej wydała *Listy staropolskie z epoki Wazów* (1959). – Trzecia seria Redakcji Historii Kultury to „Biografie Sławnych Ludzi”, z której przykładowo wymienić można książkę Régine Pernaud *Alienor z Akwitanii* i Goffreya Parkera *Filip II*. Seria ta zainspirowała Ninę do zredagowania dla wydawnictwa Volumen książki Jacques’a Le Goffa *Ludwik Święty*. Książka ta ukazała się w 2001 roku i była ostatnią pozycją przez Ninę zredagowaną z wielkim staraniem i poświęceniem, gdyż dotyczyła ukochanego Średniowiecza francuskiego. Szlakiem tegoż Średniowiecza odbyła Nina dwie podróże do Francji, które jej sprawiły wielką satysfakcję intelektualną i estetyczną. – Czwartą serią PIW-u zrealizowaną w Redakcji Historii Kultury była „Bibliotheca Mundi”, prezentująca największe arcydzieła literatury światowej. Pod opieką Niny Jelicz ukazał się *Koran*, *Gilgamesz*, *Opowieści Okrągłego Stołu* oraz *Iliada* Homera w tradycyjnym przekładzie Franciszka Ksawerego Dmochowskiego, ale w nowoczesnym opracowaniu Zygmunta Kubiaka, którego tak niedawno żegnaliśmy – i Nina również – na cmentarzu w Laskach.

Nina Jelicz miała znaczny udział w inicjatywie wydawania tych książek, starała się o ich sprowadzenie zza granicy i o ich zdobycie na Międzynarodowych Targach Książki w Warszawie, które rok rocznie odwiedzała, co umożliwiała Jej orientację na rynku wydawniczym europejskim i światowym. Pozyskiwała dla Redakcji dobrych tłumaczy i znakomitych autorów książek polskich, a także konsultantów, od których kompetencji wiele zależało. Współdziałała tu intensywnie z Redakcją Naczelną, z Panią Redaktor Zofią Bartoszewską, będącą mózgiem i sercem Wydawnictwa. – Najbliższą Jej epoką było Średniowiecze. Znała je dobrze

i z zachwytem odnosiła się do literatury, sztuki i muzyki tego okresu dziejów. Ostatnim jej kalendarzem na rok 2004 był kalendarz włoski z miniaturami średnio-wiecznymi, dar zaprzyjaźnionej z nią Pani Anety Jastrzębskiej. Cieszyła się nim tylko przez jeden kwartał, zmarła bowiem po ciężkiej chorobie 25 kwietnia 2004 roku.

Mimo tej wielkiej działalności redakcyjnej, edytorskiej i autorskiej Nina Jelicz potrafiła znaleźć czas na własne, prywatne lektury, na wielokrotne czytanie wybranych tekstów, które lubiła cytować w postaci zagadek literackich. Systematycznie chodziła do teatru na najlepsze spektakle, chętnie słuchała dobrej muzyki dawnej, którą sobie nagrywała. Stosując w życiu najwyższe kryteria wartości moralnych i estetycznych wysoko ceniła przyjaźń i była w przyjaźni do końca wierna. Żegnamy Ją z wielkim bólem i z wielką wdzięcznością za bogactwo Jej osobowości, za pracowitość i systematyczność, za Jej mądrość i dobroć, którymi nas tak hojnie obdarowywała.

Warszawa, 5 maja 2004